

TURIZAM KAO ČIMBENIK RAZVOJA I TRANSFORMACIJE OGULINSKOG KRAJA

IVO TURK

UVOD

Turizam je u današnje vrijeme sigurno jedna od najprofitabilnijih ljudskih djelatnosti. U svim razvijenim zemljama svijeta on ima važnu ulogu u strukturi nacionalnog dohotka. Sukladno tome, on značajno utječe na razvoj i transformaciju prostora te stoga spada u domenu geografskog proučavanja.

Nažalost, razvoj turizma u Hrvatskoj ne prati potpuno svjetske trendove. U najrazvijenijim zemljama svijeta turistički se valoriziraju svi iskorišćivi potencijali, što s Hrvatskom nije slučaj. U Hrvatskoj je turizam uglavnom sveden na tzv. "sun & beach" turizam, od kojega najveću korist imaju primorska kupališna mjesta u toplom dijelu godine. Takav oblik turizma masovnog je tipa. Elitni je turizam limitiran na samo nekoliko lokaliteta. Ovakav tip turizma ne daje konstantan, već periodičan prihod.

Hrvatska posjeduje mnoge neiskorištene potencijale za razvoj najrazličitijih tipova turizma. Neki od zapostavljenih oblika turizma su gorski turizam, ruralni turizam i avanturistički turizam. Ogulinski kraj nudi preduvjete za razvoj upravo takvih oblika turizma. Glavni problemi koji usporavaju razvoj turizma u Ogulinskom kraju nedostatak su stručnih kadrova, sporije prihvaćanje inovacija, slaba dostupnost, manjak receptivnih kapaciteta za turiste, nedovoljna organiziranost i nedostatak financijskih sredstava za poboljšanje postojećeg stanja.

GEOGRAFSKI POLOŽAJ OGULINSKOGA KRAJA

Ogulin je lociran u Ogulinsko–plašćanskoj (Potkapelskoj) submontanoj udolini, koja je uz Gorski kotar i Liku sastavni dio Gorske Hrvatske.

Ogulinski kraj nalazi se u sastavu Karlovačke županije. Cijeli ovaj prostor ima uglavnom krška obilježja. Potkapelska submontana udolina zauzima prostor od Vitunjsko–jelačkog proširenja sjeverozapadno od Ogulina, pa sve do Ličke Jesenice, jugoistočno od Plaškog s odgovarajućim reljefno višim rubovima i padinama na jugozapadnoj i sjeveroistočnoj strani udoline (Pavić, 1975).

Geografski položaj Ogulinsko–plašćanske udoline vrlo je specifičan. Taj se prostor nalazi izvan okvira bilo koje veće susjedne regionalne cjeline, tako da je to svojevrsan prijelazni prostor između Gorskog kotara i Like, te između pokupsko–koranskog krškog prostora i Gorske Hrvatske.

Prometno–geografske prednosti položaja ovog prostora, koje proizlaze iz njegove kontaktnosti, nažalost, nisu iskorištene na adekvatan način, što potvrđuje činjenica da sve glavne prometnice osim pruge Zagreb–Rijeka (s odvojkom za Split kod Oštarija) zaobilaze ogulinski kraj. Kroz ogulinski kraj prolazi i najkraća cestovna veza između Slovenije i Zapadne Bosne. Taj prometni put nije afirmiran zbog loše kvalitete postojećih cesta. Razvoj ogulinskoga kraja uvelike ovisi o njegovoj prometnoj povezanosti s najvećim urbanim centrima Hrvatske, prvenstveno sa Zagrebom i Rijekom. Prometne značajke kraja i modernizacija prometne mreže mogu znatno pridonijeti razvoju turizma.

PRIVLAČNI FAKTORI RAZVOJA TURIZMA U OGULINSKOM KRAJU

Privlačni faktori, koji generiraju razvoj turizma u ogulinskom kraju mogu se podijeliti na prirodne i društvene (kulturne) privlačne faktore.

Zbog geomorfoloških i hidrogeografskih fenomena, prirodni privlačni faktori u ovom slučaju imaju važniju ulogu od društvenih. Najznačajnije privlačne lokalitete valja potanje objasniti. Od prirodnih atraktivnosti treba prije svega spomenuti pojedine dijelove gorske skupine Velike Kapele (Bijele stijene, Samarske stijene, Bjelolasica, Klek), jezera Bukovnik i Sabljake, rijeku Dobru, te špiljski sustav Đulina ponora. Od društvenih atraktivnosti najvažniji su ogulinska kula, i stari grad Modruš.

FIZIČKO-GEOGRAFSKI ČIMBENICI RAZVOJA TURIZMA U OGULINSKOM KRAJU

Bijele stijene

Bijele su stijene gorski hrbat u sastavu Velike Kapele. Od Ogulina su udaljene četrdesetak kilometara. Zajedno sa Samarskim stijenama zaštićene su od 28.1.1985. kao strogi prirodni rezervat. Gorska kosa Bijelih stijena dugačka je oko 4 km i izdiže se poput nazubljena hrpta iz okolnog šumskog pojasa. Bijele se stijene odlikuju neobičnim izgledom reljefnih oblika. Flora Bijelih stijena posebno je bogata. Od mnoštva biljnih vrsta posebice se ističe runolist. Bijele su stijene, naime najbogatije stanište runolista u Hrvatskoj. Runolist uspijeva na Samarskim stijenama, ali ga nema na susjednoj Bjelolasici, Javornici i Kleku. Fauna Bijelih stijena ne zaostaje raznolikošću od flore. Lokalitet je teško prohodan zbog prilične vertikalne raščlanjenosti reljefa. Na nekim mjestima javljaju se pedesetak metara visoke okomite stijene, a njihova bijela boja dala je ime cijelom lokalitetu. Zanimljivo je napomenuti da se na dnu jedne od ponikava snijeg i led zadržava u toku cijele godine. Smjer orografske osi podudara se sa smjerom pružanja Dinarida. Kompleks stijena nije jedinstven, nego tektonskim procesima i egzogenim krškim destruktivnim procesima podijeljen na pojedine skupine stijena. Najviši vrh Bijelih stijena visok je 1 334 m. Sam hrbat Bijelih stijena na sjevernoj je strani odvojen od Bjelolasice uvalom kroz koju prolazi cesta zvana Begova staza. Na jugoistoku sklop bez oštre granice prelazi u malo višu Javornicu. Bijele su

stijene na zapadu odvojene od Samarskih Crnom dragom, čija je neprohodnost razlog zbog kojeg se Bijele i Samarske stijene tretiraju odvojeno, unatoč njihovoj maloj međusobnoj udaljenosti.

Na Bijelim stijenama postoji planinarski dom i planinarsko sklonište, koji zajedno raspolažu s 45 kreveta. Dostupnost doma je relativno loša jer ne postoji dobra autobusna veza između Ogulina i Jasenka, odakle uglavnom počinju planinarski obilasci Bijelih stijena. Motorizirani posjetitelj može automobilom doći do lokacije odakle se za 45 minuta hoda stiže do planinarskog doma na Bijelim stijenama.

Pri uvrštavanju Bijelih i Samarskih stijena u turističku ponudu valja pridati posebnu pozornost očuvanju prirodne ravnoteže.

Samarske stijene

Samarske su stijene zračnom linijom od Bijelih udaljene samo oko 2 km prema zapadu, no zbog neprohodnosti terena, put od jednoga lokaliteta do drugog traje preko tri sata hoda. Uz ovaj, postoji i jednostavniji pristup Samarskim stijenama, gdje postoji planinarsko sklonište koje se naziva Ratkovo sklonište.

Za razliku od kompaktnih Bijelih stijena Samarske stijene tvori više odvojenih stijenjskih kompleksa, koji se uzdižu iznad šumskog pokrova. Razlike u flori i fauni između Bijelih i Samarskih stijena su neznatne. Za Samarske stijene vrijedi isti režim zaštite kao i za Bijele stijene.

Bjelolasica

Bjelolasica je također dio gorske skupine Velike Kapele i svojom visinom od 1 543 m čini njezin najviši dio. Vršni dio Bjelolasice specifičnog je oblika. Tvori ga hrbat strmih strana, dug oko 6 km. Tjeme tog hrpta je zaravnjeno i dugo je oko 1 km. Širina mu je oko 100 m.

Za razliku od drugih dijelova Velike Kapele, na Bjelolasici je uz planinarstvo razvijen i skijaški turizam. Postojeća skijaška infrastruktura ne zadovoljava svjetske standarde, što znači da bi u najskorije vrijeme trebalo osuvremeniti skijalište. Prije svega treba izgraditi sustav za stvaranje umjetnog snijega, kako bi se smanjila ovisnost o vremenskim uvjetima i na taj način

produljila skijaška sezona. U podnožju Bjelolasice, u blizini Jasenka izgrađen je i kompleks hotela s popratnim turističkim sadržajima u sklopu "Hrvatskog olimpijskog centra Bjelolasica". Taj je centar otvoren 19.12.1986., no u proteklom vremenskom razdoblju nije konstantno funkcionirao zbog potrebe smještaja prognanika.

Klek

Hrbat Kleka sastavni je dio Velike Kapele. Taj je hrbat najbliži Ogulinu. U čitavoj Hrvatskoj nema vrha kojim bi se narodna mašta toliko bavila kao Klekom. Prema narodnoj predaji lokalnog stanovništva, Klek je sijelo vještica, koje tamo dolaze za olujnih noći. Hrbat Kleka nalik je golemom okamenjenom divu, kojem se jasno razabiru glava, grudi, koljena i stopala (Poljak, 1998).

Dužina hrpta Kleka iznosi oko 3 do 4 km, a pruža se u smjeru sjeverozapad – jugoistok. Cijeli je Klek pokriven šumskom vegetacijom, osim 200 m visoke stijene Kleka, na kojoj je ujedno i najviši vrh, te tzv. Klečice; one se sastoje od dvije ogoljele stijene, što se uzdižu iznad šumskog pokrova.

Do Kleka se najčešće dolazi planinarskom stazom, kojom od naselja Bjelsko, do planinarskog doma pod Klekovom stijenom valja hodati oko jednog sata. Najviši vrh Kleka (1 181 m) od planinarskog doma je udaljen oko 20 min. hoda.

Klek je imao vrlo važnu ulogu pri osnivanju Hrvatskog planinarskog društva osnovanog 1874. godine, a sam poticaj za osnivanje dao je J. Frischauf prilikom uspona na Klek. Hrvatsko je planinarsko društvo najstarije u ovom dijelu Europe. Za Klekovu stijenu povezan je i početak hrvatskog alpinizma.

Jezero Sabljaki

Jezero Sabljaki je akumulacijsko jezero nastalo pregrađivanjem Mrežnice za potrebe hidroelektrane Gojak. Locirano je u neposrednoj blizini Ogulina. Površina mu iznosi oko 1,2 km². Uz to što jezero služi za akumuliranje vode ono je i dio hidrotehničkog zahvata kojemu je cilj smanjiti učestalost poplava u Ogulinskom polju. Uz jezero Sabljake, u istu je svrhu stvoreno i površinom nešto manje jezero Bukovnik na Dobri.

Iako jezero Sabljaki nudi mogućnost kupališnog turizma u toplom dijelu godine, takav oblik

Sl. 1. Suvremena izgradnja kuća za odmor u priobalju jezera Sabljaki

turizma tamo nije razvijen jer nema receptivnih turističkih kapaciteta.

Rijeka Dobra

Kroz ogulinski kraj protječu rijeke Dobra i Mrežnica. Rijeka Dobra u samom ogulinskom kraju ima veće značenje kao privlačni faktor razvoja turizma.

Dobra je u novije vrijeme poznata po organiziranom raftingu. Rafting na Dobri ovisi o njezinu trenutnom vodostaju, što ga regulira hidroelektrana Gojak, tako da sve ture raftinga moraju biti u dogovoru s upravom hidroelektrane. Ta činjenica otežava razvoj takvog avanturističkog turizma na ovoj rijeci.

Đulin ponor

Đulin se ponor nalazi u samom središtu Ogulina. To je u biti ponor rijeke Dobre, a ime je dobio po narodnoj legendi, koja kaže da se kći gradskog kapetana Đula (ili Zulajka) bacila u ponor zbog nesretne ljubavi.

Nakon izgradnje brane na Dobri za potrebe hidroelektrane Gojak speleolozi su mogli ući u Đulin ponor i špilju Medvedicu te istražiti ogulinsko podzemlje. Rezultat istraživanja bio je neočekivan. U ogulinskom podzemlju pronađen je najdulji špiljski kompleks u Hrvatskoj, dužine 16 540 m. To je još jedna u nizu prirodnih atraktivnosti ogulinskoga kraja.

SOCIJALNO – GEOGRAFSKI ČIMBENICI RAZVOJA TURIZMA U OGULINSKOM KRAJU

Ogulinska kula

Ogulinska kula je narodni naziv za Frankopansku tvrđavu u središtu Ogulina podignutu

oko 1500. Ta se godina uzima kao godina osnutka grada Ogulina, mada su na današnjem prostoru grada postojala i starija ruralna naselja. Ove godine Ogulin slavi 500 godina postojanja. Danas se u tvrđavi nalazi zavičajni muzej, u sklopu kojega postoji izložba o povijesti alpinizma.

Stari grad Modruš

Ruševina staroga grada Modruša nalazi se nedaleko od Ogulina na uzvišenju visokom oko 680 m. Modruš je važan zbog svoje povijesti. U srednjem vijeku bio je središte župe koju je krčki knez Bartol Frankopan dobio 1193. od hrvatsko-ugarskoga kralja Bele III. Do osmanlijske invazije Frankopani su bili gospodari Modruša, a Osmanlije su ga u nekoliko navrata devastirali. Godine 1553. Modruš ulazi u sastav Vojne krajine. Južno od Modruša nalazio se nekada pavlinjski samostan. Modruš je prema nekim hipotezama bio i središte najstarijega glagoljskog tiskarstva.

RECEPTIVNI ČIMBENICI TURISTIČKE PONUDE OGULINSKOGA KRAJA

Unatoč tome što ogulinski kraj nesumnjivo obiluje privlačnostima za razvoj turizma, receptivni kapaciteti nisu dovoljno razvijeni. To potvrđuje i činjenica da u samom Ogulinu ne postoji hotel. Turistička ponuda u obliku receptivnih kapaciteta zaostaje za hrvatskim regijama u kojim je turizam jače razvijen. U tablici 1. prikazano je kretanje broja kreveta, turista i noćenja po pojedinim godinama u vremenskom razdoblju od 1985. do 1998. godine. U tablici se jasno vide i negativni utjecaji domovinskog rata na turizam ogulinskoga kraja. Pod pojmom ogulinski kraj

Tab. 1. Turistički promet Ogulinskog kraja u izabranim godinama za razdoblje 1985.-1998.

GODINE	1985.	1990.	1995.	1997.	1998.
Broj kreveta u turističkoj ponudi	73	1 048	1 048	1 060	404
Broj domaćih turista	3 680	6 829	-	931	5 746
Broj stranih turista	396	546	-	206	61
Ukupni broj turista	4 076	7 375	-	1 137	5 807
Broj noćenja domaćih turista	10 798	26 147	-	3 692	12 979
Broj noćenja stranih turista	562	634	-	307	455
Ukupan broj noćenja turista	11 360	26 781	-	3 999	13 434

uzeta je bivša općina Ogulin. Ti su utjecaji bili najizrazitiji od 1991. do 1995. godine, kad su u turističkim receptivnim objektima bili privremeno smješteni prognanici.

Receptivni su kapaciteti osnova razvoja turizma i dok se stanje vezano s time u ogulinskom kraju ne popravi, ne može doći do značajnijeg razvoja turizma. Danas za poboljšanje takvog stanja zbog manjka financijskih sredstava nitko ne poduzima dovoljno uspješne mjere.

Turistička zajednica Ogulina, u suradnji s Hrvatskim željeznicama već petu godinu nastoji dovesti turiste u ogulinski kraj turističkim vlakom *Karlek*. Turistički vlak *Karlek* svake subote ljeti dovozi turiste iz Zagreba i Karlovca, po povoljnoj cijeni, na uglavnom jednodnevni izlet u ogulinski kraj. Po dolasku u Ogulin, izletnicima se nudi organizirani autobusni prijevoz do turistički najatraktivnijih lokacija u kraju. Izletnici se, naime, s istom kartom za vlak mogu vratiti i kući u nedjelju, tj. sljedeći dan, ukoliko si sami osiguraju prenočište. U novije vrijeme *Karlek* dovozi turiste, pretežno skijaše, u Ogulin i zimi, za trajanja skijaške sezone na Bjelolasici.

Projekti poput *Karleka* svakako imaju vrijednost, no dugoročno gledano, Turistička zajednica Ogulina mora dovesti turiste u ogulinski kraj na višednevni boravak, što je s postojećom receptivnom infrastrukturom teško moguće.

SOCIJALNO-EKONOMSKI RAZVOJ OGULINSKOGA KRAJA POD UTJECAJEM TURIZMA

Pri razmatranju socijalno-ekonomskog razvoja ogulinskoga kraja pod utjecajem turizma, valja utvrditi koliko se stanovnika njime bavi. U tablici 2. prikazan je broj zaposlenih po pojedinim djelatnostima. Godine 1991. od ukupnoga broja od 29 095 stanovnika, u ogulinskom je kraju bilo aktivno 9 438 stanovnika, što iznosi 32,4%. Sam grad Ogulin iste je godine imao 10 857 stanovnika, što iznosi 37,3% od ukupnog stanovništva kraja.

Iz tablice se jasno vidi da je turizam u ogulinskom kraju marginalan, što se tiče udjela aktivnog stanovništva koje se njime bavi. Najveći udio aktivnog stanovništva bavi se različitim

Tab. 2. Aktivno stanovništvo Ogulinskog kraja prema djelatnostima 1991. godine

SKUPINA DJELATNOSTI	BROJ ZAPOSLENIH U GRADSKIM NASELJIMA	BROJ ZAPOSLENIH U OSTALIM NASELJIMA	UKUPAN BROJ ZAPOSLENIH
Primarne djelatnosti	256 (2,7%)	505 (5,4%)	761 (8,1%)
Poljoprivreda i ribarstvo	68 (0,7%)	109 (1,2%)	177 (1,9%)
Šumarstvo	188 (2,0%)	396 (4,2%)	584 (6,2%)
Sekundarne djelatnosti	1 751 (18,6%)	1 760 (18,7%)	3 511 (37,3%)
Građevinarstvo	195 (2,1%)	151 (1,6%)	364 (3,7%)
Industrija i rudarstvo	1 556 (16,5%)	1 609 (17,1%)	3 165 (33,6%)
Tercijarni sektor	2 825 (30,1%)	2 003 (21,3%)	4 828 (51,4%)
Financijske, tehničke i poslovne usluge	89 (0,9%)	29 (0,3%)	118 (1,2%)
Obrazovanje, znanost, kultura i informacije	263 (2,8%)	140 (1,5%)	403 (4,3%)
Obrtništvo i osobne usluge	172 (1,8%)	219 (2,3%)	391 (4,1%)
Promet i veze	742 (7,7%)	773 (8,2%)	1497 (15,9%)
Stambeno-komunalne djelatnosti i uređenje naselja i prostora	42 (0,5%)	27 (0,3%)	69 (0,8%)
Tijela državne vlasti, tijela lokalne samouprave, fondovi, udruženja i organizacije	382 (4,1%)	270 (2,9%)	652 (7,0%)
Trgovina	496 (5,3%)	317 (3,4%)	813 (8,7%)
Ugostiteljstvo i turizam	138 (1,5%)	106 (1,1%)	244 (2,6%)
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	519 (5,5%)	122 (1,3%)	641 (6,8%)
UKUPNO	4 988 (52,9%)	4 450 (47,2%)	9 438 (100%)

Izvor: Aktivno stanovništvo u zemlji koje obavlja zanimanje, prema području djelatnosti po naseljima, DZS, Zagreb, 1994.

tercijarnim djelatnostima. Razloge za tako malen broj zaposlenih u turizmu, unatoč dobrim mogućnostima razvoja turizma, valja tražiti u slaboj prometnoj povezanosti kraja, manjku receptivnih turističkih i ugostiteljskih objekata, nedovoljnoj turističkoj tradiciji, nedostatnoj promidžbi turizma, te nedovoljnim financijskim ulaganjima radi poboljšanja trenutnog stanja. Domovinski je rat izrazito negativno djelovao na turizam ogulinskoga kraja. Rat je, uz to što je sam po sebi blokirao razvoj turizma, dodatno potencirao sve ranije navedene negativnosti.

Ogulinski kraj spada u nedovoljno razvijene, tj. problemske regije Hrvatske. Naglašeniji razvoj turizma mogao bi biti jedna od osnovnih mjera sanacije kraja.

UTJECAJ TURIZMA NA SOCIJALNO- GEOGRAFSKU TRANSFORMACIJU PROSTORA

Pri ocjenjivanju utjecaja turizma na socijalno–geografsku transformaciju prostora treba razmotriti najvažnije promjene u prostoru koje su nastale kao rezultat razvoja turizma. U ogulinskom kraju taj je utjecaj vrlo malen. Iz tab. 2 vidi se da je najveći postotak aktivnog stanovništva

bio zaposlen u tercijarnim djelatnostima (51,4%), no unatoč tome, ugostiteljstvo i turizam pri tome nemaju većega udjela.

U ogulinskom kraju turizam je sigurno najviše utjecao na transformaciju prostora u naseljima Vrelo i Jasenak, gdje je izgradnja Hrvatskog olimpijskog centra *Bjelolasica* generirala najveću socijalno–geografsku transformaciju prostora, te u Josipdolu, gdje postoji hotel. U ostalim dijelovima ogulinskoga kraja utjecaj turizma na transformaciju prostora nije izražen.

ZAKLJUČAK

Turizam u ogulinskom kraju sigurno nije najvažnija ljudska djelatnost, no unatoč njegovoj marginalnosti, ne može se zaključiti da se on tamo ne bi mogao razviti. Ogulinski kraj ima velike potencijale za razvoj turizma. Ti su potencijali vrlo slabo iskorišteni. Ukoliko se želi profitirati od turizma, u njega treba mnogo ulagati. Pri tome se valja ugledati u slične regije u inozemstvu koje su uspjele razviti svoj turizam i od njih učiti.

Budući da cijela Gorska Hrvatska spada u najnerazvijenije dijelove Hrvatske, turizam može imati bitnu ulogu pri sanaciji toga prostora.

LITERATURA I IZVORI

- Pavić, R. (1975): Gorski kotar i Ogulinsko–plašćanska udolina, u knjizi:
Geografija SR Hrvatske, knjiga IV – Gorska Hrvatska, Školska knjiga, Zagreb.
- Poljak, Ž. (1998): Hrvatske planine, Golden marketing, Zagreb.
- Popis stanovništva 1991.: Aktivno stanovništvo koje obavlja zanimanje prema području djelatnosti po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1994.
- Turizam 1985., Republički zavod za statistiku, Zagreb, 1987.
- Turizam 1990., Republički zavod za statistiku, Zagreb, 1991.
- Turizam 1995., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1996.
- Turizam 1997., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1998.
- Turizam 1998., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1999.